

OTTERLO RESSAMININ İKİ YENİ ARYBALLOS 'U

(Lev. XLI)

Araştırmamıza konu olan iki *aryballos*, Dr.Jean Lauffenburger özel koleksiyonuna ait olup, Hellas ve Roma Derneği tarafından basılan katalog¹ içinde yayınlanmışlardır.

"Dr.Jean Lauffenburger Koleksiyonuna Ait Korint Seramikleri" başlığı altında yayınlanan katalogun stilistik çalışmaya yönelik olmaması nedeni ile, yetmişbeş parçadan oluşan Korinth vazoları, ressam ve ressam grupları saptanmaksızın yayınlanmışlardır.

Çalışmanın amacı, katalog içinde yer alan iki *aryballos*'un stilistik yönden incelenerek ressamlarının saptanmasına yöneliktir.

İnceleyeceğimiz *aryballos*'lardan biri "düz dipli *aryballos*", diğeri ise "yuvarlak *aryballos*"tur.

-DÜZ DİPLİ ARYBALLOS

Dr. Jean Lauffenburger koleksiyonundan

J.Chamay, J.L.Maier, *Céramiques Corinthiennes*, s.75.

Ön Yüz: Heraldik iki sphinx arasında palmet-lotus betiml (Res.1).

Arka Yüz: Sağa ilerler durumda bir kuğu.

-YUVARLAK ARYBALLOS

Dr.Jean Lauffenburger koleksiyonundan

J.Chamay, J.L.Maier, *age.*, s.58.

Ön Yüz: Halkalı dörtlü palmet betiml (Res.2).

Arka Yüz: Birkaç doldurma motifi.

Ele alacağımız ilk *aryballos*, form olarak düz dipli *aryballos*'lar² grubuna girmektedir. Chimaera Grubu³ içinde yapıt vermiş olan Otterlo Ressamının

1. J.Chamay, J.L. Maier, *Céramiques Corinthiennes Collection du Docteur Jean Lauffenburger*, Genève, 1984.
2. Düz dipli *aryballos*'lar Orta Korinth'in tipik vazo formları olup, özellikle de Chimaera Grubunu belirleyen vazo formları arasında yer almaktadırlar. Bkz: J.L.Benson, "A Floral Master of the Chimaera Group: The Otterlo Painter" *AntK* 14 (1971), heft, 1, s.13.; düz dipli *aryballos*'ların en erken örnekleri için Bkz:H.G.Payne, *Necrocorinthia. A Study of Corinthian Art in the Archaic Period*, Oxford, 1971 (2.basım), s.291, No:644, fig.128.
3. Chimaera Grubu için bkz: P.Lawrence, "Notes on the Chimaera Group" *AJA* 66 (1962), s.185-187, lev.55, fig.1-6; Benson, Otterlo ressamını Chimaera Grubu içinde, bağımsız bir ressam olarak yorumlar ve grubun salt genel bezeme sisteminden etkilenmiş olduğunu belirtir. J.L.Benson, *AntK* 14(1971), s.20; Amyx ise, Otterlo Ressamının temelde stilistik yönden gruptan farklı olduğunu; ressamın Chimaera Grubunun doldurma motifinden yoğun etkilendiğini, ancak grupla hiç bir zaman yakın ilişkileri olmadığını vurgular. D.A.Amyx, "San Simeon Revisited: Corinthian Vases" *California Studies in Classical Antiquity* vol.8 (1975), s.21.

betimlediği vazo formları arasında, düz dipli *aryballos*'ların önemli yeri olduğu bilinmektedir. Bu nedenle de, ressam, Berlin F 1090 ressamı ile beraber, Amyx¹ tarafından düz dipli *aryballos*'ların uzmanları olarak gösterilmektedir.

Form seçiciliğinin yanı sıra, Otterlo Ressamı, betimlerinde lotus ve palmet motifini çeşitli düzenlemeler içinde sürekli kullanarak bezemesel seçiciliğini de vurgulayan bir ressam olarak da dikkat çeker. Çiçek betimini yoğun işlemesi nedeni ile Benson² tarafından da "Chimaera Grubunun Çiçek Ustası" olarak tanımlanmıştır. Ressamın genel eğilimi, lotus-palmet betimini heraldik figürler arasında (insan, hayvan-horoz, aslan, kuğu vb.- figürleri ile, sphinx, siren, grifon gibi fantastik yaratıklar) göstermektedir.

Yukarıda genel tanımı ile verdiğimiz Otterlo Ressamının stil özelliklerine, söz konusu iki vazunun stilistik incelemesi süresince karşılaştırmalarla değinecek, *aryballos*'ların ressamla olan ilişkilerini saptamaya çalışacağız.

İlk eser olarak düz dipli *aryballos*'u inceleme konusu olarak ele alıyoruz: Ağz tablası dil betimi, dudak kenarı ise nokta bezeme içeren düz dipli *aryballos*'un, yuvarlak omuzu da dil betim ile bezenmiş olup; omuzdan gövdeye geçişi belirleyen iki daire banttan, üsttekinin üzerinde ve her dil betiminin ortasına gelecek şekilde bir nokta bezeme yerleştirilmiştir. Otterlo Ressamı bu tür boyalı nokta bezemeleri çok kullanmış bir ressamdır³. Ön yüzde karın üzerinde yer alan heraldik sphinxlerin alınlarını, dalgalı kazıma çizgilerle çevreleyen saçlar, omuzlar üzerinde kenarları düz çizgili iki kalın bukleye dönüşmekte ve gövde üzerinde uçları düz çizgi biçiminde son bulmaktadır. Bu saç şekli Otterlo Ressamına ait düz dipli bir *aryballos* üzerinde yer alan sphinxle çarpıcı benzerlik gösterir⁴. Sphinxlerin gözleri kazıma çizgilerle, daire şeklinde gösterilmiş olup, göz pınarları ve uçları düz çizgi ile belirtilmiştir. Göz formu, ressamın sphinx, siren ve insan figürlerindeki göz

1. D.A.Amyx, *CSCA* 8 (1975) s.21.

2. J.L.Benson, *Antik* 14(1971), s.13.: Amyx, Benson'un "A Floral Master" adı altında Otterlo Ressamına vermiş olduğu eserlerin tümünü ressamın eserleri olarak kabul etmediğini belirtiyor. D.A.Amyx, *CSCA* 8 (1975), s.20.

3. J.L. Benson, nokta bezemelerin bir başka ressam tarafından bu kadar çok kullanılmadığını vurgulamaktadır. İd., s.21.; Bu bezemenin işlendiği diğer düz dipli *aryballos*'lar için Bkz:İd., *Ibid.*, lev.1, 7; 2, 1-, 3,8; 4,6.

4. İd., *Ibid.*, s.14, No:10 "Grup A", lev.2,2.; Benzer saç biçimini bukleyelerin uçları dışında, Chimaera Ressamına ait bir düz dipli *aryballos*'un siren figüründe ve Kopenhague tabağındaki erkek sphinxlerin saç modellerinde görülür. Bkz: P.Lawrence, "The Corinthian Chimaera Painter" *AJA* 63 (1959), lev.89,13:92,33.

yapıları ile benzerlik sergilerler¹. Oldukça yukarıda gösterilmiş olan kulağın dış konturunu, saçın dış bükey geniş kavrımı belirlemekte, kulak içi ise kazıma tek yarım daire çizgi ile gösterilmektedir. Göz pınarından kulak yönünde çizilecek bir çizgi, kulağın yaklaşık ortasından geçmektedir. Göz pınarı ile kulak arasındaki ilişkiyi Otterlo Ressamının yapıtlarında da saptamış bulunuyoruz². Alından buruna geçişte izlenen iç bükey çizgiye sahip sphinxler bu profilleri ile, çiçek ustasının profilleri ile yakın benzerlik gösterirler³. Arka ayakları üzerinde oturmuş olan sphinxlerin ön ayakları "L" harfini anımsatmakta ve sakın bir duruşu görüntüleyen bu ön ayakların yapısı; öne uzatılmış ayakları ile gergin vücuda sahip Otterlo ressamının sphinxlerinden⁴ ayrılmasına karşın, ressamın bazı aslanlarının ön ayaklarında izlenmektedir⁵. Sphinxlerin ön ve arka ayakları arasında kalan boşluk bir panel olarak değerlendirilip, kazıma çizgili, büyük ve sekizli rozet motifli ile küçük bir doldurma motifli konmuştur⁶. Sphinxlerin yüksek kanatlarına gelince: omuz bantlarından üstekine değin uzanarak, gövdeden omuza geçiş belirleyen sınırı delmektedirler. Kanatların bu durumu, Otterlo ressamının, kanatlı sphinx ve siren figürlü düz dipli *aryballos'* larındaki, kanatların ikinci banta değin dayanışı ile benzerlik gösterirler. Bu benzerlikler, bizim vazomuz üzerindeki sphinxlerin de aynı ressam tarafından betimlendiğini kanıtlamaktadır⁷.

Chimaera grubu ressamları içinde yer alan Otterlo ressamının heraldik figürler arasında yer alan palmet-lotus bezemesini sürekli kullanması nedeni ile "çiçek ressamı" olarak adlandırıldığına yukarıda değinmiştik⁸. Bu betimin bir benzeri incelenen vazo üzerinde de izlenmektedir. *Aryballos* üzerinde yer alan devrik lotus uçları sivri çiçeklik, nokta bezemeli geçiş bantı ile Benson'un "C grubu" içinde verdiği düz dipli *aryballos'un*, yatay lotusu ile benzerlik gösterir.⁹ İki geniş kemer üzerinde yükselen ve sivri iki

1. J.L.Benson, *AntK* 14 (1971), Lev.2, 2, 8; 3,4,8.

2. *Id.*, *Ibid.*, s.16, fig.2, Lev.2, 2-3, 8;3,4,8.

3. İnsan figürlerinin profilleri için Bkz: *Id.*, *Ibid.*, Lev.2, 2-3; 3,4.

4. *Id.*, *Ibid.* Lev.2, 2; 3,8.

5. *Id.*, *Ibid.*, Lev.1,2; 4,4.

6. Otterlo Ressamı, genellikle insan ve hayvan figürlerinin ayakları arasında kalan panelleri, kazıma çizgili doldurma motifleri ile bezemiştir, Bkz: *Id.*, *Ibid.*, Lev.1,2-3, 5-6; 2,1-2, 5;3,7-8; 4,4,6.

7. Benzerleri için bkz.*Id.*, *Ibid.*, lev.2,3; 3,4, 7-8.

8. Bkz.s. 178, dipnot 2.

9. J.L.Benson, *AntK* 14 (1971), lev.5,6.

sepal arasındaki kısa petaller, San Simeon düz dipli *aryballos*'unun devrik lotusunun kısa petalleri ile benzerlik gösterir¹. Devrik lotus taç görünümlü dikey palmeti taşımaktadır. Yelpaze formlu palmetin alt kısmında yer alan aşağı kıvrık iki yaprakçık ise lotus çiçeğinden türetilmiş olan palmet bezemesinin, lotus çiçeğinde bulunan iki sepalıdır.

Otterlo ressamının devrik lotus-dikey palmet temasının yer aldığı yedi düz dipli *aryballos*'dan beşi aynı betimi içermekte olup, bizim bezememiz ile yakın benzerlik sergilerler².

Aryballos'un arka yüzünde yer alan ve sağ yönde ilerler durumdaki kuğunun fotoğrafını bulamadığımız için tanımını yapamıyoruz³.

Sphinxlerin ve palmet-lotus bezemesinin Otterlo ressamının betimleri ile olan çok yakın benzerlikleri, bu yapıtın Otterlo ressamına ait olduğunu göstermektedir.

Bu *aryballos*'un benzerlerini Otterlo ressamının B ve C grubu içinde değerlendirilen ve Orta Korinth ortalarına tarihlenen düz dipli *aryballos*'larında⁴ bulmamız nedeni ile, bu eseri, Orta Korinth ortalarına tarihliyoruz.

İkinci yapıt, bir yuvarlak *aryballos*' tur⁵.Ağz tablası, dil betimi; dudak kenarı ise boyalı nokta (uzunca) bezemesi ile düz dipli *aryballos* 'da da izlenen alışılmış dekorasyondur. Ön yüz betimi ise, tüm gövdeyi kaplayan halkalı

1. D.A.Amyx, *CSCA* 8(1976), lev.4,2.

2. J.L.Benson, *AntK* 14 (1971) lev.3. 2-7.

3. Düz dipli *aryballos*'un arka yüzündeki kuğu fotoğrafı için yapmış olduğumuz girişimler sonucunda, Lauffenburger koleksiyonunun büyük bir bölümünün G. Becchina (Bâle) tarafından satın alındıktan sonra, Christies, Sotheby ve özel koleksiyonlara satıldığını; incelediğimiz *aryballos*'un bulunduğu yerin bilinmediğini öğrenmiş bulunuyoruz. Eser hakkında verdikleri bilgiler için, Roma ve Hellas Derneği Başkanı Prof.Dr. Olivier Reverdin ve Cenevre Sanat ve Tarih Müzesi (Ville de Genève Musée d'Art et d'Histoire) araştırmacısı Jacques Chamay'a teşekkür ederim.

4. J.L.Benson, *AntK* 14 (1971), s.19.

5. En erken yuvarlak *aryballos* için bkz.F.Johansen, *Les Vases Sicyoniens*, Copenhagen, 1923, s.167, lev.44,1. Erken örnek olarak gösterilen *aryballos* ayaklı *aryballos*' tur. Bkz. H.G.Payne, *NC*, s.269. dipnot.1. Ayaksız yuvarlak *aryballos*'un en erken örneği Transitional'de ortaya çıkar. bkz.id., *Ibid.*, s.276, no.114 A, fig.118 bis. Yuvarlak *aryballos*'ların yoğun üretimi ise, Erken Korinth döneminde olmuştur. bkz.id., *Ibid.*, s.287-291, fig.123-127. Yuvarlak *aryballos*'ların gelişimi için bkz. D.A.Aymx, *Corinthian Vase-Painting of the Archaic Period*, Berkeley, 1988, vol.II. Commentary: The Study of Corinthian Vases, s.440-443.

dörtlü palmet motifidir¹. Palmet betiminin köken tartışmasında, lotus çiçeğinin, betimin kökenini oluşturduğunu savunan grubun yanında yer aldığımızı belirtmekte yarar görüyoruz. Bu yaklaşım içinde palmet betimini oluşturan palm'ler gerçekte petaller olup yelpaze formuna sahiptirler. Palmetin alt kısmında yer alan iki sepal ilk vazoda, aşağı kıvrık uçları yuvarlatılmış iki sap görünümünde işlenirken; burada her iki sepal yandaki iki sepalle birleşerek halkaya dönüşmektedir. Sepaller, ikişer kazıma çizginin sınırladığı bir bantla bağlanmaktadır. Halkaların üzerinde ise yatay palmetler görkemli; dikey ve devrik palmetler basık olarak betimlenmişlerdir. Bu betimin en yakın benzerleri Otterlo Ressamının düz dipli üç *aryballos*'unda görülmektedir². Ancak, ressamın üç vazosunda yer alan betimler küçük detaylarla birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Örneğin: An29 ve An30'da resmedilen, palmetlerin üzerinde yükseldikleri yarım daire kemerlerin arası yelpaze formunda küçük palm'lerle bezenmiştir. Bu görünümü ile küçük bir palmet izlenimi verilmiştir. Gela *aryballos*'u ise bizim *aryballos*'umuzda olduğu gibi bezemesizdir. Buna karşın incelediğimiz vazoda yer alan dört halkanın ortaları kazıma çizgili sekizli rozet ile (doldurma betimi) bezenmiştir. Gela *aryballos*'u ile An30 da, betim heraldik figürler arasında yer almasına karşın, An29 ile bizim vazomuzda tüm yüzeyi kaplayan tek motiftir. Tüm vazolarda ortak olan nokta ise palmetlerin yapıları olup yakın benzerlik gösterirler. Yakın benzerliklerden yola çıkarak, biz bu vazonun da Otterlo Ressamının bir ürünü olduğunu düşünüyoruz.

Otterlo Ressamı düz dipli *aryballos*'ların uzmanı³ olarak tanınmasına karşın oinochoe, alabastron gibi vazo formlarını da bezemiştir. Bu nedenle halkalı palmet betiminin üç vazoda düz dipli *aryballos*' ta bulunmasına karşın bizim vazomuzda yuvarlak *aryballos*' ta görülmesi eserin, Otterlo Ressamının ürünü olamayacağı savını geçersiz kılmaktadır.

1. Halkalı palmet betiminin erken örnekleri Erken Korinth içinde, üçlü palmet motifini olarak ortaya çıkar. bkz. PN.Ure, *Aryballoi and Figurines from Rhitsona in Boetia*, Cambridge, 1934, lev.9, 91-20/067; C.Dugas, *Les vases de l'Hératou*, Delos X, 1928, no:183, lev.22 E; üç palmetli halkalı betimin dörtlü betime dönüşmesi ise Orta Korinth'te, bezemenin gelişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. bkz. CVA *Copenhagen*, vol.2, lev.87,15; S.P.Boriskovskaja "On trade connections between the Greeks cities of the Northern Black Sea Coast and Corinth in the Archaic Period" *Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock*, 1967, heft 7/8, lev.6, 3; 7,3.

2. J.L.Benson, *AntK* 14 (1971), no.29 (Gela NM9), grup B.lev.4,5, fig.7.; D.A.Amyx, P.Lawrence, *Archaic Corinthian Pottery and the Anaploga Well*, Corinth VII/2 Princeton, 1975, lev.74, An29, An30; lev.105, An29 (C.62-393).

3. D.A.Amyx, *CSCA* (1975), s.21.

Yapıtın tarihlendirilmesi konusunda ise, en yakın benzerleri Orta Korint ortasına ve Erken Geç Korint I'e tarihlenmektedirler¹. Bu tarihlendirmeler ışığında biz de bu *aryballosu* Orta Korint sonu Geç Korint I başına tarihlemeyi uygun görüyoruz.

Sonuç olarak, araştırmamızın ortaya koymuş olduğu gibi, özel koleksiyona ait olan iki *aryballos*, Otterlo ressamının iki özgün yapıtı olup, bilinen eserlerine iki vazunun daha katılmasını sağlamıştır. Yapıtlardan birinin yuvarlak *aryballos* oluşu ise, ressamın düp dipli *aryballos*ların yanı sıra ender olarak yuvarlak *aryballos* da betimlediğini göstermektedir. Kronolojik değerlendirme içinde ise, düz dipli *aryballos* ressamın olgun evresine, yuvarlak *aryballos* ise geç evresine ait eserlerdir.

İzmir 1990

Nuran Şahin

1. *Corinth VII/2*, s.105, An29; An30; J.L.Benson, *AntK* 14 (1971), s.19.